

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 24 січня 2025 року)

Суми
Сумський державний університет
2025

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

УСТИМЕНКО В. А., директор Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України», д-р юрид. наук, проф., член-кор. НАН України, член-кор. НАПРН України, Заслужений юрист України, член Президії НАН України, заступник академіка-секретаря Відділення економіки НАН України, член Бюро Секції суспільних та гуманітарних наук НАН України, член Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України, Постійної комісії НАН України з оцінювання ефективності діяльності наукових установ, Науково-видавничої ради НАН України

ДЖАБРАІЛОВ Р. А., д-р. юрид. наук, проф., заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України»

ДЕРЕВ'ЯНКО Б.В., д-р. юрид. наук, проф., провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України»

РУДЕНКО Л. Д., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки СумДУ

ПЛОТНИКОВА М. В., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

ШВАГЕР О. А., канд. юрид. наук, асист. кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

*Видання рекомендоване до видання рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 5 від 06.02.2025 р.)*

П 68 **Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри** : матер. науково-практичного круглого столу (Суми, 24 січня 2025 року). – Суми : Сумський державний університет, 2025. – 103 с.

До збірника ввійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, які брали участь у Науково-практичному круглому столі «Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри», присвяченого актуальним питанням правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні та Європейському Союзі.

Цей твір ліцензовано на умовах

Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International

(Із Зазначенням Авторства-Некомерційна-Поширення

на тих самих умовах 4.0 Міжнародна)

7. Хартія захисту споживачів, схвалена Резолюцією Консультативної Асамблеї Ради Європи від 17 травня 1973 р. № 543. URL: <http://www.zonazakona.ru44КБ>.

8. Керівні принципи для захисту інтересів споживачів : резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 39/248 від 9 квітня 1985 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_903#Text.

9. Хохлов В. Огляд кодексів етики у фінансово-інвестиційній галузі: аналіз особливостей та спільні риси. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2020/11/ethics_codes_overview-15oct2020.pdf.

10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ФОРМА СТРАХОВИКА ЯК ЗАПОРУКА ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СТРАХУВАЛЬНИКІВ У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ

Світличний Денис Сергійович

*здобувач ступеня доктор філософії
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»*

Страховання є важливим видом господарської діяльності та важливим інститутом господарського, цивільного та адміністративного права. Завдяки страхуванню суб'єкти господарювання частину своєї відповідальності перед працівниками, контрагентами, державою та іншими учасниками відносин у сфері господарювання перекладають на страхові компанії (страховиків) [1, с. 221]. Страховики становлять певну частину суб'єктів фінансової системи країни. Важливе значення має страхування ризиків, майна, відповідальності тощо у сфері транспорту як сфери підвищеної небезпеки для життя і здоров'я людини. Споживачами фінансових послуг страховиків є перевізники, пасажери, учасники дорожнього руху та перевезень різними видами транспорту. Споживачі повинні бути

впевнені у своїй захищеності і спроможності страховика виплатити їм страхове відшкодування після настання страхового випадку.

Для того, щоб страховики надавали ефективні послуги учасникам ринку перевезень вантажів і пасажирів, їх діяльність, майнова база, номенклатура послуг повинні відповідати визначеним державою вимогам. Держава не повинна залишатися осторонь від регулювання господарської діяльності страховиків у транспортній сфері. Історичний і зарубіжний досвід вказує на потребу міцного державного регулювання відносин як у транспортній сфері, так і в сфері страхування. Для недопущення на страховий ринок несумлінних страховиків діє система заходів легітимації.

Як вірно вказує О.В. Гарагонич, поняття «легітимація» етимологічно пов'язане з латинськими словами *Lex, Legis* – закон, юридична норма, правило, принцип, порядок, право управляти, влада. *Legitimus* – законний, правомірний, юридичний, слушний, обов'язковий, правильний, потрібний [2, с. 70]. А загалом легітимацію акціонерного товариства (АТ), форму якого найчастіше обирає страховик, вчений визначає як сукупність юридичних процедур, спрямованих на поетапне державне підтвердження законності входу АТ до сфери господарювання, набуття ним господарської правосуб'єктності, необхідної для здійснення господарської діяльності [2, с. 73]. Стосовно страховиків наведене повністю підтверджується, оскільки вони входять у правове поле України впродовж кількох етапів, починаючи із проведення попередніх загальних зборів, на яких приймається рішення про утворення ПАТ, ПрАТ або ТДВ, і закінчуючи отриманням ліцензії від НБУ.

Сьогодні систему легітимації суб'єкта господарювання складають процедури обрання дозволеної або не забороненої організаційно-правової форми, державної реєстрації, ліцензування, отримання спеціальних дозволів і проходження інших процедур, визначених загальним законодавством, а в його розвиток – спеціальними актами органів виконавчої влади держави та органів місцевого самоврядування.

Серед актів законодавства у сфері страхування основним є Закон України «Про страхування». У ньому серед іншого частиною першою статті 8 «Організаційно-правова форма страховика» визначено, що «страховики в Україні створюються у формі акціонерного товариства або товариства з додатковою відповідальністю (крім філій страховиків-нерезидентів)» [3]. Відповідно, їх діяльність

регулюється також законами України «Про акціонерні товариства» [4] і «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [5], хоча пріоритетними залишаються положення Закону України «Про страхування» та нормативні акти Регулятора, тобто НБУ. Раніше страховики могли створюватися у будь-якій формі господарського товариства крім ТОВ. Тепер, як видно, страховиків було обмежено у можливості вибору для діяльності організаційно-правової форми повного товариства і командитного товариства. З іншого боку, ці форми не є пріоритетними для вибору потенційними суб'єктами господарювання. Обрання організаційно-правової форми серед трьох дозволених законодавством (ПАТ, ПрАТ, ТДВ) форм легітимації страховика не є остаточним. Закон передбачає отримання ним ліцензії. Згідно із частиною третьою статті 3 «Діяльність на ринку страхування» таку діяльність можуть здійснювати виключно: страховики-резиденти та філії страховиків-нерезидентів, що отримали ліцензію відповідно до Закону України «Про страхування» [3].

Обмеження в обранні організаційно-правової форми вказує на певну зміну пріоритетів законодавця. Раніше пріоритетом була повна відповідальність страховика за результати своєї діяльності (вважаємо, що саме для цього було заборонено утворення страховика у формі ТОВ, адже цей вид господарських товариств не передбачає несення повної відповідальності перед контрагентом). Повне і командитне товариства передбачали максимально повну відповідальність страховика. Сьогодні ці організаційно-правові форми також недоступні страховику. Очевидно, що форма ТДВ залишена через вказівку конкретного розміру відповідальності страховика, а форми ПАТ і ПрАТ переважно є організаційно-правовими формами суб'єктів великого бізнесу. Тобто, обов'язковість виконання своїх зобов'язань страховиком і так визначена наявністю фондів (капіталів), сформованих шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів цих фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством. А держава зацікавлена у розвитку великого страхового бізнесу, спроможного страхувати ризики у великих проєктах, зокрема і в проєктах перевезень мільярдів тон продукції в міжконтинентальних морських перевезеннях. У цьому слід підтримати законодавця.

Обрання страховиком організаційно-правової форми ПАТ, ПрАТ чи ТДВ вимагатиме від нього налагодження ефективної роботи наглядової ради з урахуванням положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління» від 22 лютого 2024 року [6], які на думку В.С. Щербини не завжди враховують різницю між корпоративним управлінням товариствами, акціонером (учасником) яких є держава, та іншими господарськими товариствами (без участі держави). Вчений вказує, що «незважаючи на те, що частиною 4 статті 160 Закону України «Про акціонерні товариства» встановлено, що її положення за аналогією застосовуються до ТОВ та ТДВ, залишається відкритим питання про те, які саме положення, що регулюють порядок створення, склад та повноваження наглядової ради АТ застосовуються до ТОВ та ТДВ, оскільки до Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління» жодних змін не було внесено» [7, с. 232]. Очевидно, що до названих законів буде внесено зміни і доповнення, які прямо стосуватимуться діяльності, а особливо організації управління і контролю такої діяльності страховиків.

Мабуть у розвиток великого бізнесу у сфері страхування у роботі українського дослідника дістали подальшого розвитку напрями впровадження зарубіжного досвіду щодо встановлення нормативних обмежень відносно організаційно-правових форм страховиків та обґрунтовано на цій підставі з урахуванням потреб національної економіки необхідність закріплення єдиної організаційно-правової форми страховика – ПАТ [8, с. 5]. У багатьох інших країнах страховиками є суб'єкти великого бізнесу, утворені лише у формі ПАТ. І хоча потребу у створенні конкуренції іноземним страховикам слід підтримати, також треба залишити потенційним українським страховикам хоча б невелику можливість вибору. Тому не треба забороняти страховикам обирати організаційно-правові форми ПрАТ і ТДВ. Також треба нагадати, що найбільш вразливою з точки зору успішної реалізації шахраями «рейдерських» нападів формою суб'єкта господарювання є форма ПАТ [9; 10]. Окремі мінуси у діяльності державних АТ наводить О.М. Вінник, яка вказує, що правовий режим майна у них менш жорсткий, ніж у державних унітарних підприємств, правові титули майна яких (право господарського ві-

дання та право оперативного управління) та унітарна форма державних і комунальних підприємств покликані запобігти корупції, оскільки для них у главі 8 ГК України передбачені значні обмеження щодо використання закріпленого за ними майна [11, с. 266]. А отже, пріоритетність для законодавця форми АТ для страховиків крім позитивів у вигляді підвищення капіталізації, а відповідно і обсягів та розмірів страхування у сфері транспорту, має і недоліки у вигляді неубезпеченості від «рейдерів» та слабкому захисті від зловживань менеджментом (керівництвом) державних АТ - страховиків.

Висловлені міркування та попередження мають враховуватися страховиками під час обрання організаційно-правової форми, реєстрації й отримання ліцензії страховиком з метою надання послуг страхування учасникам перевезень та інших відносин у сфері транспорту. Обрання оптимальної організаційно-правової форми разом із ефективною сумлінною роботою забезпечить захист інтересів споживачів фінансових послуг страховиків у сфері транспорту і сприятиме укладання із ними договорів страхування у майбутньому.

Література:

1. Деревянко Б. В. Господарське право: особлива частина (правове регулювання господарських відносин в окремих галузях економіки): навчальний посібник; д-р юрид. наук, проф. Б.В. Деревянко; МВС України, Донецький державний університет внутрішніх справ. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 314 с.
2. Гарагонич О. В. Загальні й особливі умови легітимації акціонерних товариств. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 7. С. 70–74.
3. Про страхування: Закон України від 18 листопада 2021 року № 1909-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 12-13. Ст. 28.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 року № 2465-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 18-19. Ст. 81.
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління: Закон України від 22 лютого 2024 року № 3587-IX. Офіційний портал Верховної

Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-20#Text>.

7. Щербина В. С., Боднар Т. В. Наглядова рада акціонерного товариства: порядок створення, склад та повноваження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 230–233.

8. Зискінд І. О. Господарсько-правовий аспект регулювання та нагляду (контролю) у сфері страхування: досвід України та зарубіжних країн: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2011. 20 с.

9. Bogdan Derevyanko, Vitaliy M. Pashkov, Olha A. Turkot, Nadiia V. Zahrisheva and Olena S. Bisiuk (2020). Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 18(1), 171-180. doi:10.21511/ppm.18(1).2020.15.

10. Гарагонич О. В. Етапи рейдерського захоплення акціонерних товариств. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 3. С. 23–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2013_3_6.

11. Вінник О.М. Право цифрової економіки: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2021. 350 с.

ОПЕРАЦІЇ ІЗ КРИПТОВАЛЮТОЮ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Тубань О. В.

здобувач ступеня доктор філософії Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У сучасному фінансовому світі нещодавно з'явився та вже впевнено закріпився як складова сучасної фінансової системи інноваційний продукт - криптовалюта або віртуальні гроші. Уряд і центральний банк нашої держави висловлюють прямо протилежні думки щодо застосування цих новацій. Дехто вважають віртуальні гроші, або криптовалюти, як злочин, а інші – як прогрес. Деякі пропонують ввести кримінальну відповідальність за розповсюдження та застосування віртуальних валют, а інші прогнозують розвиток та поширення.

Світ постійно змінюється і вимагає від його учасників адаптивності до цих змін. Особливо це стосується змін у сфері розрахунків